

נמצא שנחסרו משנות הרעב 40 שנה, ואכן חזרו הארבעים שנה רעב למצרים אח"כ כמו שכתוב ביחזקאל פרק כט ונתתי את ארץ מצרים וגו' שממה ארבעים שנה.

כתוב בחז"ל שהמלאך גבריאל לימד את יוסף ה-70 לשון ולא קלטם יפה, עד שהוסיפו לו אות ה', וזה שכתוב עדות ביהוסף שמו. ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם. שואלים המפרשים למה יעץ יוסף לפרעה, הלא פרעה בקש ממנו רק פתרון ולא עצות לדבר, ומתרגמים שהרי בפסח נידונים על התבואה ואיך יתכן חלום על התבואה בראש השנה, ולכן אמר לו יוסף שמכיון שחלם בראש השנה על התבואה, כנראה שאיזה אדם צריך לעלות לגדולה בגלל זה שבראש השנה דנים את האדם מי ישפל ומי ירום, וזה שאמר יוסף "ועתה" למה חלמת דוקא עתה בראש השנה, להראות שצריך למנות איש מוכשר לכך. וזה גם מרומז ב"וייקץ פרעה", שפרעה ראה בחלום את עצמו שהוא הקיץ, וזה שאמר לו יוסף מה שחלמת שהקצת בחלום זה סימן שאתה צריך להיות דואג ועירני למנות איזה אדם על מצרים, ולכן העצה שייכת לחלום.

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם. כתוב בספרים הק' שאין זה רק הוראה לפרעה איך להכין עצמו לפני בא הרעב במצרים, אלא זה לימוד לכל אדם כשהוא עדיין בריא ב"ה ויכול לפתוח גמרא וללמוד ולהתפלל, שהוא צריך להיות חכם ונבון, ולדעת, שהיום הוא בשני השבע, אבל גם יגיעו ח"ו שני הרעב שהם ימי הזקנה, ולכן צריך עכשיו כל הזמן למלאות אוצרות של עמל התורה ומעשים טובים, כי החכם עיניו בראשו לתקן הדבר בראשו ובתחילתו. איזהו חכם הרואה את הנולד.

פרעה נתן ליוסף שם צפנת פענח, פירוש מגלה צפונות, ושואלים שהרי היה צריך להיות השם הפוך פענח צפנת, שפענח הפירוש מגלה וצפנת הפירוש צפונות, ומפרשים שזה שזכה יוסף לגלות נסתרות זה רק מפני שהיה צפון ונסתר, ולכן כתוב צפנת פענח.

יש אומרים שמן השמים סיבבו שיקראו אותו צפנת פענח, שלא ירגישו האחים שהוא יוסף, שאם כולם יקראו אותו יוסף אולי ירגישו האחים בזה שהוא יוסף, אבל צפנת פענח לא ידעו האחים שיוסף נקרא כך.

כתוב במדרש שיוסף לא הלך לאכול בכל יום עד שגמר למכור לכל המצרים את התבואה של אותו היום, מזה אנו רואים את גדלות יוסף שלא חשב על עצמו כלל ודאג רק לאחרים.

מובא בספר למשמעות שפרעה נתן ליוסף 11 מינויי כבוד, 1. אתה תהיה על ביתי, 2. ועל פיך ישק כל עמי, 3. ונתן אותו על כל ארץ מצרים, 4. טבעת, 5. בגדי שש, 6. רביד הזהב, 7. מרכבת המשנה, 8. קריאת אברך (אב בחכמה רך בשנים), 9. ובלעדיך לא ידים איש את ידו ואת רגלו (למלחמה), 10. שם-צפנת פענח, 11. אשה-אסנת.

ויקבוץ את כל אוכל שבע שנים. כתוב האבן עזרא שאין הפירוש ממש כל האוכל שאם כן היו מתים ברעב, והרמב"ן כותב שקבץ ממש את הכל אל תחת ידו שלא יבזבזוהו, והוא נתן להם ממנו בכל שנה כדי פרנסתם.

הדעת זקנים מפרש שיוסף קרא לו אפרים על שם 2 פעמים אפר אברהם ויצחק, אברהם היה יכול להיות אפר בכבשן האש, ויצחק בעקידה, ובגלל זה נקראו כל ישראל על שם אפרים כמו שכתוב הבן יקיר לי אפרים, מפני שכלל ישראל מקורם הם ממסירות נפש של אבותינו אברהם ויצחק.

ויהי "מקץ" שנתיים ימים. אחז"ל כל מקום שאמר ויהי הוא לשון צרה חוץ וכו' והיינו אם ח"ו נמצאים בימי צרה או העצה היא לקיים צום קיול מ'מון ר"ת מקץ, שהם תשובה תפלה וצדקה שע"ז מעבירין רוע הגזירה, ויהיה מקץ שנתיים ימים שבסוף ישתנו הימים לטובה, מקץ לשון סוף, ושנתיים לשון שינוי.

המפרשים שואלים, שכתוב שמחנו כימות עניתנו שה' יחזיר לנו שמחה כמו שקבלנו הצער, והלא אנחנו כבר בסוף האלף הששי ואיך נקבל שכר כמו הזמן של הצער, הלא הצער היה כל כך הרבה שנים, ומתרגמים שכל יום יהיה לעתיד ארוך כמו שנה וזה מרומז בפסוק ויהי מקץ שנתיים ימים, כלומר בסוף בימי המשיח יהיה כל שני ימים כמו שתי שנים וזה שכתוב "שנתיים" שתי שנים "ימים" כמו שני ימים, כל יום כמו שנה.

ויש מוסיפים שע"ז אנו מבקשים בסוף איכה למה לנצח תשכחנו תעזובנו לארך ימים, היינו מדוע הקב"ה מאחר את הגאולה ויצטרכו להיות ימים ארוכים, 'השיבנו ה' אליך ונשובה', ואז יוכל להיות 'חדש ימינו כקדם' שהימים יהיו רגילים כימי קדם.

ותבלענה השבלים הדקות. שואל הדעת זקנים שהרי חז"ל אומרים שלא מראים בחלום דבר שלא יתכן להיות, כמו למשל שאין מראים בחלום שפיל נכנס בחור של מחט, ואיך יתכן שפרעה ראה בחלום דבר מוזר כל כך שהדקות יבלעו את הבריאות, אלא ביאר שהפירוש של ותבלענה היינו שכיסו השבלים הדקות את היפות, וכמו שכתוב בפ' במדבר ולא יראו כבלע את הקודש, שהוא לשון כיסוי. ומוסיף הדעת זקנים, דזהו ע"פ דרוש, אבל לפי הפשט הוא לשון בליעה ממש וזהו שאמר בסוף וייקץ פרעה והנה חלום, שאמר פרעה מה שהפרות אוכלות זו את זו יכול להיות, אבל בליעת השבלים זה ודאי חלום הוא.

כתוב ויריציחו מן הבור ולא כתוב ויעלוהו מן הבור, והטעם הוא שמכיון שהגיע זמנו של אדם ליגאל, מריצים אותו מהר בלי שום שיהיו זמן, שה' אינו נותן צער מיותר, וכמו כן היה בגאולת מצרים, שכתוב ותחזק מצרים על העם למחר לשלחם כיון שכבר הגיע זמן הגאולה.

חז"ל אומרים שכשיוסף יצא מבית האסורים היה ראש השנה, ונשאלת השאלה איך יתכן שגילח יוסף את שערותיו, ואפשר לומר שזו כוונת רש"י שמפרש שגילח מפני כבוד המלכות, שלכן היה מותר לו.

ויריציחו מן הבור ויגלח. "ויגלח" מתרגם האונקלוס "וספר", קשה למה בכל מקום בתורה שהוזכר גילוח תרגם האונקלוס וגלח ולא וספר, ואומרים בשם הגאון מרוגאצ'וב שכתוב בקרא על יוסף "ולקדקד נזיר אחיו" אם כן נמצא שיוסף היה נזיר עולם, ואצל נזיר עולם מבואר בגמ' שאסור לו לגלח רק להקיל בתער, לכן תרגם וספר ולא וגלח.

פרעה חלם שהוא עומד על היאור, והוא רצה לנסות את יוסף, לכן אמר לו שהוא עומד על שפת היאור, ואמר לו יוסף שבאמת חלם שהוא עומד על היאור ולא על שפת היאור, וזה שאנו אומרים בשיר של יום חמישי "שפת" לא ידעתי אשמע פירוש לא חלמת שפת.

הדעת זקנים מפרש על התיבות יהיו שבע שני רעב שהוא מלשון תפלה, שיוסף התפלל שהרעב יהיה רק שבע שנים, שבאמת היה צריך להיות 42 שנים רעב, 7 של שבלים, 7 של פרים, ומה שפרעה סיפר עוד 14, ומה שיוסף פתר לפרעה עוד 14, סך הכל 42 שנים, ויוסף התפלל שיהיו רק 7 שנים, ויעקב התפלל שיהיו רק 2 שנים,

וירא יעקב כי יש שבר במצרים. אומר רש"י שיעקב הרגיש שיוסף חי, "שבר" ר"ת שים בין ר'חל.

למה אמר יוסף לאחיו שהם מרגלים, יש אומרים שאמר להם שהם מרגלים כדי שיפחדו להסתובב בחוצות, שמא ישאלו לאנשים מה שמו, ויוודע להם שהוא יוסף.

ר"ת מרגלים: מ'אמי ר'חל ג'נבתם, ל'ישמעאלים י'וסף מ'כרתם.

ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש. למה היו האחים צריכים להביא את בנימין, הלא יכולים לקחת אחד מן השוק ולומר עליו שזהו בנימין, ואומרים בשם הגר"ח מברסק, שלכן נתן יוסף את שמעון בבית האסורים שאחר כך כשהובא בנימין העמידו בתוך הרבה בני אדם ושאל לשמעון שיגיד מיהו בנימין, וכיון שהרי שמעון היה כל העת במצרים לא היה יכול לענות אם לא שהוא באמת בנימין, ופחדו מזה השבטים שיעשה כן והוכרחו להביא את בנימין.

וטבח טבח והכין. מפרש התרגום יונתן, גלה בית השחיטה, וטול גיד הנשה.

נתן לכם מטמון וגו' ויוצא אלהם את שמעון. רמז בפסוק שר' שמעון בר יוחאי יגלה מטמון וזה הזוהר הקדוש שהוא סודות התורה.

ויאמר ראובן אל אביו את שני בני תמית וגו'. אומר המדרש שבגלל המילים האלו מתו דתן ואבירם שהם נכדי ראובן, ומזה רואים כמה צריכים להיות זהירים בכל דיבור שמוציאים מהפה. עלי היו כולנה. אמר יעקב, שרבקה רמזה לו בעת שהכינה לו את המטעמים ליצחק עלי קללתך בני, "עלי" ר"ת ע'שו ל'בן י'וסף, ולא יהיה לו יותר צער, ולכן אמר עלי היו כולנה.

בגדול החל ובקטן כלה. מפרש המדרש בגדול זה שמעון ובקטן זה בנימין, ומפרש המהרי"ל דיסקין למה באמת חיפש רק אצלם, וביאר שלכל האחים היתה טענה חזקה של ק"ו, שאם הם החזירו את הכסף שמצאו באמתחותם ולא השאירוהו אצלם למה יגנבו את הגביע, אבל שמעון לא היתה לו טענה זאת שהרי היה בבית הסוהר, וכן בנימין בא רק עכשיו, לכן חיפש רק אצל שמעון ובנימין.

ויקראו שמלותם. כתוב במדרש שבגלל זה נקרא נחלק חלקו של מנשה בארץ ישראל, שחלק אחד הוא מעבר לירדן במזרח וחלק אחד מעבר לירדן במערב, מפני שמנשה היה הממונה של יוסף והוא גרם לאחי יוסף לקרוע את בגדיהם לכן נחלק חלקו.

ענייני חנוכה:

ויהי מקץ שנתים ימים. ר"ת "ויהי" ו'כל י'שראל ה'נרות י'דליקו, "מקץ" מ'דליקים ק'ודם צ'את, "שנתים" ש'מאל נ'ר ת'דליק י'מין מ'זוזה, "ימים" י'ש מ'יסיפים י'ש מ'זרידים וזה מחלוקת ב"ש וב"ה. בסוף כל פרשה מונה המספר של כמה פסוקים יש בפרשה זו, אבל בפרשת מקץ מונה גם הפסוקים וגם התיבות שהם אלפיים וכ"ה תיבות, ומפרש הגר"א בגלל שפרשת מקץ בדרך כלל חלה בחנוכה, ובחנוכה מדליקים נרות 8 ימים, ונר גימטריה 250, ושמונה פעמים נר-250 יוצא 2000, "כ"ה" פירוש מתחיל בכ"ה כסלו וזה שהוא מונה אלפיים וכ"ה תיבות.

טבח והכין. רמז לעשות סעודה בחנוכה, שאם נצרף את האות ח' של המלה טבח לתיבת והכין יצא חנוכה.

כתב בשערי תשובה שביום ששי צריך להתפלל מנחה לפני הדלקת נר חנוכה, בגלל שתפלת מנחה היא כנגד קרבן תמיד של בין הערבים, ואחר הקרבת התמיד היתה הדלקת המנורה, ונר חנוכה זה זכר להדלקת המנורה, וזה מרמז בר"ת "מנחה" מ-מנחה נ"ח-נר חנוכה ה'-הדלקת נר שבת. והפרי מגדים (א"א סי' תרעא

סק"י) כתב שאם מתפלל מנחה אח"כ זה תרתי דסתרי, שאחר שעשאו לילה בהדלקת נ"ח, עושהו יום בתפלת מנחה.

שמיני דחנוכה קורין זאת חנוכה, ואף שלא נזכר שם זה בראשונים, מכל מקום כיון שנקרא כן בפי רוב ישראל בודאי יש לו מקום בדברי תורה. וגדולה מזו מצינו שזכרו בגמרא היינו דאמרו אינשי ונעשה מזה דברי תורה בש"ס. ושורש השם הוא על שם שקורין בו פרשת זאת חנוכה המזבח. ומסתמא יש לזה שייכות לקדושת היום. (ר' צדוק הכהן מלובלין).

כתוב בספרים שחנוכה הוא סיום של אלול וימים נוראים, וזה מרמז בפסוק תשב אנוש עד דכא, דכא בגימטריה 25 רמז על כ"ה כסלו, והעיקר הוא בזאת חנוכה שהוא הסיום, ורמז לזה בזאת יבוא אהרן אל הקודש.

במגיד מישרים פרשת ויקהל, כתוב שאמר המגיד מן השמים למרן הב"י. שכל המועדים עתידים ליבטל חוץ מחנוכה ופורים. וכן הביא בספר "עטרת זקנים" על השו"ע מהמדרש ולפנינו במדרש משלי מובא רק שפורים לא יבטל. יש מסבירים ע"י משל לאחד שנתנו בידו ממון כדי שילך ויעשה בו סחורה, הלך ועשה בו סחורה והרויח ממון הרבה משלו, לאחר ימים, אפילו יבואו ליטול ממנו מה שנתנו לו, מה שהרויח משלו לא יטלו. כך המועדים האמורים בתורה, במתנה נתנו להם לישראל שלא הקדימו לזה זכויות משל עצמן, ואילו חנוכה ופורים בזכות מעשיהם נתנו להם לישראל, שבחנוכה חרפו נפשם על האמונה הטהורה, ובפורים ברצון עצמם קבלו עליהם ברית התורה ולא כפו עליהם הר כגיגית. ולכן אפילו יטלו מהם המועדים האחרים חנוכה ופורים שזכו להם במעשיהם, לא יטלו מהם ולא יהיו נבטלים לעולם.

מה שמורגל בפי רבותינו הקודמים שבחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה, עיקר הענין עיקר הסגולה הוא ביום האחרון הנקרא זאת חנוכה (בני יששכר). שמחת זאת חנוכה כמו סיום שמחת גמר מצוה.

פרשת מקץ 146 פסוקים. אלפיים כ"ה תיבות.

שבת ר"ח חנוכה
בתפילה ובבהמ"ז מזכירין על הניסים ויעלה ויבא

מוציאין ג' ס"ת, באחד קורין: ו' גברי פ' השבוע, ובשני קורין: ב' פ' פנחס וביום השבת ובראשי חדשיכם, ובשלישי קורין: מפטיר בפר' נשא, ביום השישי, הפטרה: "דני ושמח" (זכריה ב').

אומרים ברכי נפשי.

הדלקת הנרות: 4:02

שקיעה: 4:42 מוצאי שבת: 5:18 ר"ת: 5:54
סוף זמן ק"ש מג"א: 8:17

אליכטיגין פריילאכין שבת ר"ח און חנוכה

לע"ה הגה"צ ר' גרשון אביגדור ב"ר חיים צ"ל נלב"ע י"ג תשרי תשע"ב

בְּיָגִי בִינָה יְמֵי שְׂמוּנָה קָבְעוּ שִׁיר וְרִנָּנִים.